

קריאה ראשונה

על אותה דרך היא שוזרת זה בזה גם חוטי עלילה, אך את זאת היא עושה תמיד בפקעת שקצוות חדשים מבצבצים ממנה בכל פעם, מזומנים למשיכה.

בבליל הזה לכל דמות דרכי ביטוי מיוחדות לה, המעוצבות בדייקנות ואף בהומור סונט, אך נוצרת מקהלה גדולה של שירת ארץ ישראל ונופה האנושי. אפשר לומר שהנוסח של גא"ר הוא זן קריא ועלילתי של מסורת זרם-התודעה; אולי נקרא לזה זרם-הווייה, כיאה לארץ ישראל ולעיגון המובלט של הדברים בהווייה המקומית.

העלילה הפעם מתכנסת אף היא אל האזור המוכר. חמש חברות להקת-בנות שפעלה בעידן הזוהר של הישראליות בכלל והזמר העברי בפרט, בין ששת הימים ליום כיפור, המשיכו לשמור על חברות הדוקה לאורך השנים. הן מגיעות אל סביבות שנת 2017 ואל גיל שבעים פלוס ופורקות את אלונקת היחד. שתיים מהן, שהיו ציר החבורה, לוקות בסרטן ממאיר. דור הבנים והבנות של חבורת מלח הארץ מרחיק ברובו אל קצוות תבל תוך ניכור מסוים להוריו. זהו דור שלא ידע את יוסף ולא את יוסי-ילד-שלי-מוצלח, דור שהספר עצמו, הכתוב בקודים צבריים, משתבלל מפניו.

ארבע מדברות ואחת שותקת

גבריאלה אביגור-רותם

כנרת-זמורה, 2020 | 301 עמ'

כשהופיע ספרה הקודם של גבריאלה אביגור-רותם, הרומן ההיסטורי על ימי הורדוס 'מלך זהב ודם', הוא נסקר במדור זה בחגיגיות, כראוי לו. למרבה הצער זו הייתה מן הסקירות הבודדות שיצירה יוצאת דופן זו קיבלה. אולי משום כך, ברומן החדש שלה חוזרת הסופרת הבכירה אל האזור הבטוח והישן שלה – לטוב ולמוטב.

קודם כול, לטוב. אומנות הסיפור הייחודית של גא"ר יוצרת מקבילה מילולית-רטורית לתפיסת הישראליות שלה. כבספריה שקדמו ל'מלך זהב ודם' – ובפרט 'חמסין וציפורים משוגעות', 'אדום עתיק' ו'כל סיפור הוא חתול פתאום' – כן גם הפעם: היא מוסכת אל תוך הקול המתמשך של המספר, לכדי מעין חבל ארוך השזור מכמה חוטים, את הקולות של בני-שיחו, כמו גם שלל חומרים מן ההווי המקומי, ובפרט מהווי הדור שצמח עם המדינה כגון ציטטות, קטעי שירים, משפטי מפתח מבדיחות.

קשרי משפחה שעת הכוכב

קלאריס ליספקטור

מפורטוגלית: מרים טבעון

הספרייה החדשה, 2020

124 עמ' ; 94 עמ'

את קובץ הסיפורים 'קשרי משפחה' פרסמה הסופרת היהודייה-ברזילאית קלאריס ליספקטור בשנת 1960. הוא פורסם בעברית לראשונה

לפני עשרים שנה, אך לכבוד שנת המאה להולדתה של ליספקטור החליטה הספרייה החדשה להוציאו במהדורה חדשה ומעודכנת מעט, וטוב שכך עשתה. הקריאה בקובץ, שנכתב לפני עשרות שנים, בקצה השני של העולם, ועל אודות תרבות שונה להפליא, מעוררת השתאות.

ליספקטור נחווית כסופרת קרובה-רחוקה. כזו אשר חדות הבחנתה וכישירוניה הספרותי מדלגים בקלות על פני קווי אורך, רוחב וזמן ומאפשרים את מפגש הלבבות עם נפשות נידחות ומופלאות. הסיפורים הקצרים עוסקים לרוב באירועים שוליים למדי בחייהם של אנשים מהשורה, ומעניקים להם משקל ומשמעות באופן מדוד ומשכנע. להבדיל מהמנהג הרווח למדי בסוגת הסיפורים הקצרים, הדמויות בסיפוריה של ליספקטור אינן משרתות את הסיפור. הן אינן כחומר ביד היוצר, מולכות אנה ואנה כדי לקיים את יומרותו של הסופר לברוא עולמות ולהחריבם. דומה יותר כי ליספקטור משרתת אותן: בענווה, באהבה ובעדינות היא מתווה להן דרך לנבכי נשמתן,

המספרת, אחת מחברות הלהקה, מזכירה מאוד באורחות חייה את גא"ר עצמה. שמה, גולדה/גילדה, מתחיל ונגמר כגבריאלה, וכמו המחברת היא גרה בכפר, היא סופרת (אף כי של ספרי-בלש כושלים), יש לה בעל תומך ומעשי, היא מגדלת חתולים (בספר קוראים לשלישיית החתולים למה, ככה ודוקא), והיא מבשלת ורוקחת סגריה להנאתה. גילדה זו מגלה באיחור את שלל הסיבוכים הטלנובליים שאירעו לאורך השנים בתוך החבורה, וגם משמעותן של ההתרחשויות בהווה סביב מחלת חברתה הקרובה לא תמיד מתפרשת אצלה נכון.

וכך, אל הקורא, שתפקידו אצל גא"ר לפענח את ההתרחשויות כבלש, מצטרפת הפעם דמות-המספרת עצמה; ובדמותה את המספרת אל עצמה רומזת לנו המחברת כי החשבונות הנפתחים בספר הם אולי גם חשבוניות. ההזדקנות, חרדת המחלות והמוות, הצער על הדור הצעיר במילייה החברתי שלה המתרחק מהארץ, מהעברית ומהשורשים, ומנגד חשבון עם החילוניות האתאיסטית שבני דורה גודלו בה ומסתבר שגם נצמתו בה.

קשה לומר, אם כן, ששיבתה של גא"ר ברומן הזה אל המחוזות הסגנוניים והתמטיים שרעתה בהם בעבר היא בריחה אל אזור הנוחות. החומרים מרוככים בהומור ובאירוניה אבל הם קשים, אמיתיים וכאובים. אזור מוכר כן, עוד-מאותה-קלחת כן; אבל לא אזור נוחות כי אם, במובהק, אזור אי-נוחות.

צ"א

שמירת פוך צוננת שעוטפת אותך היטב מכל הצדדים.

לצד 'קשרי משפחה', כספר נפרד, יצאה לאור פעם נוספת הנובלה האחרונה שפרסמה ליספקטור בחייה, 'שעת הכוכב'. לנובלה הקצרה, העוסקת בחיים קצרים ועלובים, צורפה אחרית דבר יפה מאת יעל סגלוביץ. גיבורת הנובלה, מִכְּנִיה, היא נערה יתומה אשר עברה ממדבריות ברזיל אל העיר הגדולה כדי לנסות לשרוד. מוכת רעב, ענייה ומרודה עובדת מכביה ככתבנית בלתי מוכשרת ונטולת ציפיות ודרישות מהחיים. שמה הרומז למרד החשמונאים אינו מאפיין אותה לכאורה בשום מישור.

גם כאן, כתיבתה של ליספקטור מהפנטת, איטית וצוננת. הנובלה שמתעקשת למנוע מהקוראים את העונג שבתחושת הרחמים כלפי אותה עלובת חיים (כפי שמציינת יפה סגלוביץ) כתובה על ידי מחבר בדיוני בורגני ומעט מתנשא, המשתף את הקוראים בקשייו ובהתחבטויותיו באשר לכתובה עצמה ולגורלה של מכביה. שיתוף מתפתל זה מקשה על ההיסחפות לסיפור עצמו, כנראה באופן מכוון ומתוחכם אך גם מעט מניפולטיבי. הקורא חש לעיתים כמי שנקלע למאבק בלי שחפץ בכך.

בשל כך, אף שספר זה קצר שבחים ונחשב בעיני רבים (כך על פי הכריכה) לרומאן הטוב ביותר של ליספקטור, בעיני קובץ סיפוריה הקצרים עולה עליו.

לנ"ק

דרך שתחבר אותן אל נשמת העולם ואלינו הקוראים.

הסופרת חושפת שלל רגעים חד-פעמיים שלכאורה איש לא אמור להכיר באינטימיות כזאת. אין מדובר במחשבות סוררות או ברגשות חבויים, אלא בקפיצות תודעה החורגות מממדי הזמן והמרחב הרגילים. אלו הן אותן הבלחות מהירות אל התהום המשתוללת, שבני אדם חווים לעיתים בשגרת חייהם אך חסרים את הזמן או היכולת הרגשית להבחין בהם, קל וחומר להעמיק בהם. ליספקטור לוקחת רגעים קצרים אלה, שבהם המארג המציאותי מתרופף, ומשרטטת אותם ביד אומן בוטחת ושלווה.

כך למשל בסיפור "קשרי משפחה" החותם את הספר. אישה צעירה נפרדת מאמה בתחנת הרכבת. האם כבר יושבת בקרון, ולשתיים לא נותר דבר לומר זו לזו:

"האם הוציאה את הראי מן התיק ובחנה את עצמה בכובע החדש שלה, שקנתה אצל הכובען של בתה. היא הביטה בעצמה בארשת של חומרה יתרה, שלא נעדר ממנה שמץ של התפעלות מעצמה. הבת התבוננה משועשעת. אף אחד לא יכול לאהוב אותך עכשיו חוץ ממני, חשבה האישה וצחקה מבעד לעיניה; וכובד האחריות העלה לפיה טעם של דם. כאילו 'אם ובת' הן חיים ותיעוב".

ליספקטור לא ממש חותכת בבשר. היא מוצאת את החתכים הקיימים ובעדינות קרירה מפלסת אותם הצידה עד שהלב הפצוע נחשף. שם תגלה את המרחק המדויק שעליו צריך לשמור כדי לא לרמוס או להזיק. שם היא נשארת הכי קרובה שאפשר, כמו

גשר ההלכה

פסיקת הלכה בדור פוסט־מודרני: אתגרים, משברים והזדמנויות

רון נויבירט

ידיעות ספרים, 2020 | 488 עמ'

שיש מן האורתודוקסים הדורשים כיום. ומנגד, גם המגמה הרווחת בעולם הרבני־אורתודוקסי כתגובה מתמשכת לרפורמה – מגמה של הקפאת ההלכה, קידושן הנצחי של התאמות אד־הוק לצורך מציאות שהשתנתה, ואף הידרדרות במדרון חלקלק של החמרות – גם מגמה זו נוגדת לדעת נויבירט את מהות־הגשר של ההלכה עצמה כפי שנתעצבה לאורך הדורות, והוא מוכיח זאת בהרחבה. הוא אף גורס כי מגמה זו מסכנת את עתידה של היהדות. היא מחבלת באמון הציבור בהלכה, ובעקבות זאת באמונו ביהדות בכלל. ובסוגיות מכוונות, כגון גיור ומעמד־אישי, היא מאיימת בטווח הארוך על עצם קיומה של היהדות.

מבואות הסקירה תופסים את רובו של הספר. הם בוחנים את מושגי היסוד ותהליכי היסוד של ההלכה, ושואלים את שאלות היסוד תוך בחינתן במינימום הנחות מוקדמות. האם ההלכה היא בהכרח "אמת", וכיצד זה מסתדר עם קיומן של מחלוקות ודעות נוגדות בתוכה? האם ההלכה היא "התורה", או הגשר בין התורה למציאות? על מה מבוססת חובת הציות לפוסקי ההלכה, ומה קורה כאשר היא מתנגשת עם דעת פוסקים אחרים, או עם הכרתו של האדם? מתי נולד המושג "דעת תורה" ומה תוקפו? איך ה'שולחן ערוך' זכה למעמדו המכריע? אילו שיקולים רשאי פוסק ההלכה להכניס בפסיקתו – רק שיקולים פנים־הלכתיים, או גם "מטא־הלכתיים" ואף חוץ־הלכתיים?

הסקירות קריאות מאוד, ועתירות במובאות מספרות ההלכה והמחשבה. המובאות נחוות כרבות וארוכות מדי, כאילו בונה לו המחבר בפני תוקפיו הצפויים חומת מגן עבה של

את קריאת ההשקמה הגדולה שלו לעולם ההלכה בחר הרב רון נויבירט, ממייסדי ארגון הרבנים 'בית הלל', להשמיע בחיבור הלכתי שאינו מופנה אל קהילת הפוסקים ותלמידי־החכמים פנימה. נויבירט מפנה אותה גם אל הנמען של ההלכה, אל מי שהוא מאמין כי היא המעצבת את צלם דמותו ואת יהדותו, וכי הסכנה שהיא עומדת בפניה – אותו היא מסכנת: אל הציבור הרחב. אל הקוראים הצריכים שפה ברורה ועכשווית, מבואות רעיוניים וסקירות היסטוריות, מובאות נאות ודוגמאות חיות, אל קהל היעד של הוצאה פופולרית כידיעות ספרים.

במטאפורה השוזרת את הספר, ואף נתנה לו את שמו, ההלכה היא פחות גדר ויותר גשר. גשר בכמה מובנים. גשר בין דבר האל לבין עולם המעשה, גשר בין אידיאל לאפשרות, "בין העבר לעתיד ובין השימור לחידוש", גשר צר שההיצמדות אליו חיונית ומשני עבריו תהום, ואפילו גשר בין דעות חולקות.

ההלכה היא בעיניו דבר מאפשר ומחבר והכרחי. או כך היא נועדה להיות, ובמידת מה חדלה מכך. ניעור מהיר מדי שלה, שלא באמצעות מנגנונים שהיא עצמה מציעה, הוא בעיניו בגדר שרפת גשרים. על כן הוא פוסל את מה שעשתה הרפורמה, למשל, אבל גם שינויים מהפכניים בתחומי מגדר

של הרב רונן נויבירט היא הגרסה היהודית לחשיבה השמרנית הקלאסית: התאמת המערכת בלי פריצתה; כווננה ועילויה מתוך כבוד למוסריה הקודמים.

צ"א

המסורת היהודית

הרב אליעזר מלמד

מכון הר ברכה, תש"ף |
440 עמ'

המסורת היהודית היא ערכים ואמונות,

היסטוריה וכתבים, סיפורים ופולקלור, הלכה ומשפט ומנהג. הספר שלפנינו, ש"המסורת היהודית" הוא שמו, פותח בעמודים ספורים של עיקרי החזון היהודי ויסודות אמונת ישראל, ממשיך בסקירה קצרה של תולדות ישראל עד מתן תורה, ובהמשך, באמצעו, מקדיש פרקים אחדים לענייני האמונה, התורה, העם והארץ – אך כמעט כולו שמור לרכיבים האחרונים שמנינו: ההלכה ואורח החיים היהודי. אפשר להצדיק זאת דווקא מתוך מבט של המסורת היהודית עצמה, שדרך המלך שלה גורסת כי לא המדרש עיקר אלא המעשה, ואחרי המעשים נמשכים הלבבות.

כך, לפחות במבט ראשון, לפנינו ספר שעיקרו הוא תמצית שימושית ומקיפה של ההלכה היהודית. תמצית ידידותית למשתמש, מותאמת גם לחסרי רקע מוקדם, כתובה בבחירות ובחן, ומבוססת רובה ככולה על סדרת ספרי ההלכה המפורטים של המחבר, 'פניני הלכה'. ויתרה מכך: תמצית הכתובה בענווה רבה. מוצגות לאורך הספר

דברי קדמונים בעלי סמכות. אולם אפשר לראות את העודף הזה כמעין אנתולוגיה של מקורות, אוסף שהקורא ישמור לו לשעת צורך, ואשר בעת הקריאה בספר אין הכרח להתעכב על כולם.

על גבי הבסיס הזה מגולל נויבירט בפרקיו האחרונים של הספר את אתגרי המציאות המתחדשת העומדים כיום בפני ההלכה, כגון שיבת עם ישראל לארצו, כינון המדינה, מהפכת התקשוב ועליית קרנן של "זכויות האדם". משם הוא עובר לסקירה מדגימה של סוגיות בוערות, כגון עניינים של מעמד האישה, ומציע כיווני פתרון הקיימים בארסנל הכלים של ההלכה – ואף מתווה, באחרית הדבר, שורת עקרונות יישומיים, חלקם מקוריים וכלל לא טריוויאליים אך לעולם אינם שוברי-כלים ומהפכניים; עקרונות ההולמים את צורכי השעה ואת המציאות הטכנולוגית, הערכית והחברתית הנוכחית, כגון הקמת בתי מדרש של פסיקה קולקטיבית והסתייעות בחוכמת ההמונים.

על אף הזיהוי ה"ליברלי" של הרב נויבירט וארגונו על גבי הקשת הציונית-דתית, ואולי דווקא מתוך "ליברליות" זו במובנה הלא-שטחי, הספר והמשנה המוצעת בו הם דוגמה מוצלחת למהותה של ה"שמרנות" כהשקפת עולם. תפיסת ההלכה כגשר, וכמערכת אשר אמורה להתאים את עצמה לנסיבות הזמן מתוך הכלים המצויים בה ולמען העקרונות המכוננים שלה, זהה לתפיסת המסורת בהגות השמרנית. בין הריאקציה המחמירה בקצה האחד, והקיפאון הדווקני, גרסתה הקיצונית פחות, לבין המהפכנות שוברת הכלים בקצה השני, נמצאת השמרנות, זו הגורסת שימור-ושיפור. תפיסתו ההלכתית

"חזון ישראל", לא במתן תורה ולא ביציאת מצרים אלא בקריאה לאברהם לעלות לארץ ו"להשפיע טובה וברכה לכל העמים".

ההכרעה הבולטת ביותר לעין, ואולי הדרמטית מכולן, היא שהמצוות שבין אדם לחברו, מצוות השמירה על החיים, הצדק והמשפט ואף יחסי הממון, הן החטיבה הפותחת את חטיבות ההלכה. לפני ענייני אמונה, תורה ותפילה, לפני המצוות המיוחדות שבין אדם למקום שהן לכאורה אלו המבחינות בין מערכת המצוות לבין מערכת חוק או מוסר חילונית, לפני ענייני מעגל החיים ומעגל השנה ושב. אפילו בסדרה החדשה והידידותית-בהגדרה 'סודות היהדות' (ובשמה האחר 'הדות בג'נס'), מבית מדרשו של הרב שטיינזלץ ז"ל, הכרך 'ההלכה' מתחיל במעגל החיים ובמעגל השנה, התופסים את רובו, ומצוות שבין אדם לחברו משובצות אחרונות.

להבדיל מן הפסיקות המעשיות, שבהן נוהג המחבר כאמור ענווה יתרה ומציג דעות שונות, עניינים אלה של סדר עדיפויות ושל ציור פניה הערכיים של היהדות אינם יכולים להיות מוגשים כמגוון אפשרויות; כאן, בהכרעה על דרך ארגון הספר, הוא עשוי כולו בצלם מערכת הערכים של המחבר. כך גם בהדרכות הרוחניות ובסעיפי "השראה לימינו" שהוא מצמיד לרבות מן המצוות (ובפרט כאלו שיישומן היום כפשוטן מוגבל, כגון יובל). בחירות אלו, דמות-דיוקנו של הספר, מלמדות אותנו כי פניה המאירות, אוהבות-האדם ומתקנות-העולם של היהדות הדתית תמצאנה לנו לאו דווקא באגפים שהחשיבה הפוליטית השטחית לימדה אותנו לחפש בהם.

צ"א

דעות ופסיקות שונות, והמחבר מציין לפעמים, בקצרה, לאן נוטה דעתו שלו. אל הדינים מתלווים הטעמים וההקשרים, וכך הופכת הסקירה ההלכתית למעין מנשא לממדים נוספים של המסורת.

אלא שהעמדת "המסורת" על הציר ההלכתי, ומתן השם "המסורת היהודית" לספר שעל פניו הוא מעין "קיצור שולחן ערוך" מוגש וכתוב בלשון עכשווית, מכשירים את הקרקע להפתעה. הם – וגם זיהויו של הרב אליעזר מלמד עם הזרם החרדי-לאומי בגרסת 'מרכז הרב'. הספר מבטא תעוזה, רעננות וחדשנות שהם הרבה מעבר לניסיון להראות פנים מאירות ושוחקות ולהמתיק את הגלולה המרה לפעמים של ההלכה. לאו דווקא תעוזה הלכתית ופסיקה מקילה, כי אם שינוי ארכימדי ממש בסדר העדיפויות של היהדות התורנית-לאומית ואף של הציונות הדתית הישראלית.

הדבר מתבטא בתוכנם של הסעיפים, בסדרם של הנושאים, ובמקום היחסי הניתן להם. כך, למשל, פרק קצר עוסק במקדש (שלא כמו בספרי תקציר הלכתיים קלאסיים כגון 'קיצור שולחן ערוך'), אך אפילו בסעיפי פרק זה שעניינם קורבנות הדיון כולו ערכי וסמלי ואילו דיני ההקרבה עצמם נעדרים כמעט לגמרי. מוסבר למשל שקורבנות, כלומר נתינה והתחשבות, נחוצים גם בחיי הנישואים ובחיי העבודה, וסעיף ארוך יחסית ונפרד מוקדש ל"השראה מעבודת הכוהנים במקדש" לחיי העבודה: למצוא בהם ערך מוסרי ומקודש, להיטהר ולהתכונן לקראתם – ואף, אם מדובר במקצוע כגון רפואה דחופה, לבטל בפניהם צרכים משפחתיים כמעשה הכוהן הגדול. מרשימה ומפתיעה אף יותר מכך הבחירה להתחיל את הפרק הפותח,

המדריכה למהפכה

עזר אחר צעד לשינוי
חברתי בישראל

רחל עזריה

כנרת-זמורה-דביר,

2020 | 220 עמ'

כליל מערכות משום פגמיהן כברירת-מחדל, ומצד שני באופן המגוחך-משהו שבו כל הישג או שינוי מסווגים כמהפכה, כי פחות מכך אינו דבר מה להתהדר בו.

ספרה הקצר של הפעילה החברתית ולשעבר ח"כ רחל עזריה, המגולל את קורות חלק מה"מאבקים" שבהם השתתפה ומה שניתן ללמוד מהם, חוטא במובן השני. מהפכה היא שינוי מערכות, על פי רוב כוחני ואלים, ההופך, פשוטו כמשמעו, את אופן הקיום שלנו לאחר. שינוי משטרי (לא שלטוני, משטרי) הוא מהפכה. דמוקרטיזציה של ידע ותקשורת היא מהפכה. הצגת אוכל בריא בצהרונים או הקמת קו רכבת מהירה – מהדוגמאות המופיעות בספר – במחילה, אינן מהפכות. אלו שיפורים. שיפורים חשובים, ראויים, שאסור לזלזל בהם ויש ללמוד מהם ולשכללם. אדרבה, אני מעריך ומוקיר בהרבה את הפועלים לשיפורים מסוג כזה על פני המבקשים לחולל מהפכות, וצר לי על הצורך למסגר אותם ככאלו.

לעומת זאת, החטא החמור יותר, השאיפה להחריב כל מערכת פגומה כברירת מחדל, נעדר מן הספר – והדבר ייאמר לשבחה של עזריה. התמה החוזרת את הספר היא הצורך בפרגמטיות, הנכונות להתפשר והפנייה קודם כול לגיוס שיתוף פעולה ולא לסימון רשעים ואויבים ולמלחמה בהם. אומנם, הספר עטוף – פשוטו כמשמעו, כפי שמעיד האגרוף הקמוץ שעל העטיפה – בז'רגון הלוחמני של המאבק. זוהי הפרדיגמה, והמחברת לא חומקת ממנה. אך התוכן, רובו ככולו, מתאפיין במתינות, בשיקול דעת ובאורך רוח.

"פעיל חברתי". בעבור רבים, זהו כינוי למי שבחר במשלח-היד הנאצל עלי אדמות, משהו דומה לאביר הימי-ביניימי בדמיונם של סופרי העת החדשה. בעבור רבים אחרים, מדובר בעיקר במכבסת מילים שנועדה להאדיר טיפוס מסוים, המקדם מטרות מסוג מסוים (כמעט תמיד מצד מסוים של המפה הפוליטית), המופיע עיתים כצעיר נאיבי ואולי קצת נרקסיסט ועיתים כמי שפעם היו מכנים סתם עסקן ציבור. הפעילים החברתיים מגיעים עם לקסיקון הנלווה לפעילותם: הם מבקשים לחולל "מהפכה", שאותה הם מקדמים באמצעות "מאבק". שוב, האנושות נחלקת לכאלה שמילים אלו מעוררות בהם השראה וערגה, וכאלה שהן מעוררות בהם חלחלה ורוגז, ובתווך – אלה שמושכים בכתפיהם ועוברים הלאה.

כותב שורות אלו אינו נמנה עם המוקירים את שיח הפעילות החברתית. אני רואה בשלילה את חדירת אתוס המאבק לכל תחום בחיינו, ואני רואה בו שיח על-גבול-האלים, המעודד פלגנות ומטפח את אחת המגוננות שבמידות – הזעם הקדוש, שאינו אלא שנאת האחר-האידיאולוגי, אשר יצרו-הרע של האדם הצליח להסוותה כאהבת צדק. באופן דומה, יש להצטער על הרומנטיזציה של המהפכה, הבאה לידי ביטוי מצד אחד בנהירה לחרב

אם יורשה להמשיך מעט בסחרחרת המספרים: 220 לא רק דומה לשנת הופעתו המופיעה תחתיו, 2020, אלא גדול עשרת מונים בדיוק ממספרו של גיליון 'השילוח' שבידכם. אכן, ה'אומה' הוא מעין אח גדול לנו, דומה ושונה. הוא משויך, בחומר וברוח, לזרם היסטורי מסוים של המחנה הלאומי, אפשר לומר תנועת החירות ההיסטורית; נתח גדול מאוד מגיליונותיו מוקדש תמיד לתיעוד היסטורי, בדגש חזק על ענייני הימין הציוני ועל שנות המאבק של המחחרות – לעיתים במידה המעוררת שמץ של הרגשה כי תפארת התנועה הזאת כבר מאחוריה; ועריכתו היא זה שנים רבות מלאכת כפוי של אדם מסור אחד, יוסי אחימאיר.

הגיליון החדש מבשר לקוראיו גם על הצטרפות תנועת בית"ר העולמית אל "מסדר ז'בוטינסקי", המו"ל הוותיק של כתב-העת, ועל כניסתה של נבחרת צעירה למועצת המערכת. אין לדעת אם צפוי שינוי בתמהיל; על כל פנים בגיליון הנוכחי גם החומר ההיסטורי עשוי לעניין רבים.

בין המאמרים על ז'בוטינסקי נמצא מאמר עתיר סיפורים ואנקדוטות על ייחודו של המודל המנהיגותי שלו: עיתונאי במקצועו, המפגין גם כמנהיג חוש ריח היסטורי וחוש הומור - ואת שכר הסופרים שלו מרעיף על קופת התנועה. הכותבת היא גלילה רון-פדר-עמית, והטקסט קולח בהתאם לכך. מסקרן גם המאמר של אמיר גולדשטיין על הקשר בין ז'בוטינסקי לחיים וייצמן, אגב הופעת הביוגרפיה הגדולה של וייצמן מאת מוטי גולני ויהודה ריינהרץ, לאחרונה ממש. מתברר שהיריבים וייצמן וז'בוטינסקי היו עד שלב מסוים חברים קרובים ומשפחותיהם

החיבור כשמו כן הוא - מדריך. והוא מדריך מוצלח. עזריה מתווה כמה עקרונות נדרשים לקידום מטרות ציבוריות, ודרך שורה של סיפורי הצלחה וכישלון מראה כיצד הם באים לידי ביטוי ולמה הם חשובים. על כך נוספים סיכומים חביבים בסוף כל תיאור מקרה. אין מדובר במופת ספרותי; סגנונו של הספר פשוט וישיר, בלי יומרות אסתטיות ובלי גינונים מיותרים. שלא במפתיע, על הספר כולו נסוך הגוון הפוליטי המזוהה עם "חברתיות", והוא ודאי ירגיז קוראים מסוימים ויעורר בהם רתיעה. אך אין זה מדריך לשמאלנים, וכל מי שרוצה לעסוק בפעילות ציבורית ובקידום שינויים ימצא בו, כך נדמה לי, דברים מועילים בהחלט.

א"ש

האומה

עורך: יוסי אחימאיר

גיליון 220, חשוון תשפ"א,
נובמבר 2020 | 152 עמ'

מקרי אך סמלי ואופייני הוא צירוף המספרים המופיע בשער הגיליון הנוכחי של כתב העת 'האומה'. הכותרת היא 'ז'בו: 140 להולדתו, 80 לפטירתו'. ז'בו הוא זאב ז'בוטינסקי, גיבור האומה ו'האומה' גם בגיליונות מן המניין. והנה, סכום המספרים הללו, 220, הוא המספר השלישי המופיע בהבלטה בעמוד השער. זהו מספרו הסידורי של הגיליון, המרמז לכך שהוא כבר בשלהי העשור השישי להופעתו המתמדת. ואכן, אפשר לומר ש'האומה' עשוי מז'בוטינסקי.

מאמרים רהוטים, מפורטים ויפים המגייסים את משבר הקורונה להצדקת עמדות שאינן ימין קלאסי אך מאחוריהן חשיבה ממלכתית או אף קולקטיביסטית.

וכן, הסופר, הפילוסוף ואיש המודיעין מיישקה בן-דוד מסיק מהמשבר את מבוקשו שהוא ניתוח מיתוסים מסורתיים ודתיים; ואילו הוגה הדעות הוותיק אליעזר שביד תולה בקפיטליזם את כל הרעות שהקורונה חשפה במערומיהן, מבעיות החינוך דרך האנוכיות והפלגנות עד לדול טעם החיים בקרב צעירים, ומדמיין עבר סוציאלי-דמוקרטי שבו נשים היו פנויות לגדל את ילדיהן הרכים בבית, הצעירים עסקו בספורט עממי ולא כילו זמנם בצפייה בספורט מקצועי, והכול חיו בצניעות ובאחוה.

היה עבר אידיאלי כזה או לא היה – הנה את 'האומה', כתב עת דל תקציב, עד כדי מאבק על קיומו, המצליח בכל זאת לעורר עניין, מאפיינים רוח התנדבות ורצון טוב, התכנסות של אחוות שונים תחת כנפי ההשקפה הלאומית, וגם קצת פתוס ישן וטוב המתבטא למשל בבחירת תמונות השער.

צ"א

אף גרו ביחד. מנהיגותו של וייצמן גרמה לז'בוטינסקי לפרוש מהתנועה הציונית ב-1935, אך קודם לכן המשותף ביניהם היה רב מאוד. שניהם היו האחראים, איש איש בדרכו, למשיכת הציונות אל האוריינטציה הבריטית במלחמת העולם הראשונה ואחריה; שניהם גרסו ליברליזם כלכלי, וגישתם הציונית של שניהם הדגישה את ההיבט המדיני-דיפלומטי.

בהמשך הגיליון מתהדהד עוד ספר עכשווי מדובר, הרומן 'העצים והשבבים' של אריה אלדד על המתח הרעיוני בלח"י בשנותיו האחרונות. זאת, במאמר של איציק פס על דרכו של מנהיג לח"י נתן ילין-מור אל השמאל המדיני הרדיקלי. היסטוריה מזווית חווייתית יש בפרק-הזיכרונות שמפרסם גיל קיסרי, עיתונאי ומתברר שגם מרגל: סוכן 'נתיב' בקרב יהודי ברית המועצות. רשימת המאמרים ההיסטוריים עוד ארוכה ודשנה.

באגף המאמרים על ההווה, שאינו גדול, ואשר עומד הפעם בעיקר בסימן המגפה, בולטת תכונה אחרת של כתב העת: ריבוי הדעות, הקצוות אפילו, החוסות תחת המכנה המשותף של התפיסה הלאומית. לצד ניתוח של מוטי קרפל על רגשי האדנות האבודה שמאחורי מחאת רח' בלפור, מופיעים

הסוקרים: אלון שלו, ליאת נטוביץ-קושיצקי, צור ארליך